

IN MEMORIAM PETER BOUT,

beheerder Vogelopvangcentrum Heerlen.

Met verslagenheid hebben wij uit de krant vernomen, dat op 7 februari 1975 door een noodlottig ongeval de twintigjarige Peter Bout is overleden.

In leven was hij beheerder van het door hem zelf twee jaar geleden opgerichte Vogelopvangcentrum Heerlen, waar gewonde vogels door hem werden gerevalideerd.

Naast het onzegbare verlies dat zijn naaste familie door het plotselinge heengaan van een zo veel belovende zoon en broer heeft geleden, is zijn overlijden een grote slag voor de vogelbescherming in het algemeen en voor het opvangcentrum in het bijzonder. Van de vader ontvingen wij zojuist bericht dat alle activiteiten van het Vogelopvangcentrum gewoon doorgaan; het beheer wordt door de ouders van Peter Bout overgenomen. Daarvoor kan men de familie Bout bijzonder dankbaar zijn.

Hij verzocht ons langs deze weg alle leden, die het werk met hun giften financieel steunden en hen die in deze droeve dagen van hun medeleven blij gaven, oprecht dank te zeggen.

J. Heerkens Thijssen.

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op 9 januari 1975

Bij ontstentenis van de voorzitter heet de vice-voorzitter dr. D. G. Montagne de aanwezigen hartelijk welkom, in het bijzonder de spreker van de avond, drs. J. H. Willems.

Het doet hem genoegen mede te delen dat de voorzitter, die langdurig ernstig ziek is geweest, thans herstellende is.

Op deze eerste vergadering in het nieuwe jaar wenst hij allen een gelukkig en voorspoedig jaar. Bij deze heilwens wil hij ook het Genootschap betrekken. Dank zij een aanzienlijk ruimere provinciale subsidie is de financiële positie veel beter geworden. De ledenvergadering van 20 december 1974 was gewijd aan de noodzaak tot verhoging van de activiteiten. Dezer dagen is aan alle leden een enquête-formulier gezonden; het doel is vooral om aan de weet te komen wie van onze leden bereid is tot een actief deelnemen aan de werkzaamheden van het Genootschap. Objecten voor studie zijn in voldoende mate aanwezig. Zo bereikte ons onlangs een aanvraag van de Ned. Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten om toezending van alle feitelijke natuurwaarnemingen m.b.t. het „Mergelland” met zo nauwkeurig mogelijke opgave van tijd en plaats. Mocht U over gegevens beschikken, dan kunt U ze naar ons bureau sturen, dat voor doorzending zal zorgdragen aldus de wnd. voorzitter.

Het Maandblad, dat in het afgelopen jaar i.v.m. de précaire financiële situatie in een wat goedkopere omslag is uitgekomen, zal m.i.v. dit jaar weer in zijn oude vorm verschijnen, zij het met gewijzigde omslag-tekening. Ook in 1975 zal enkele malen een dubbelnummer verschijnen. In de tussenliggende maand komt dan wel een gestencilde convocatie met aankondigingen voor vergaderingen, excursies e.d. Dan deelt mej. Blankevoort mede dat tengevolge van een auto-ongeluk deze week overleden is mej. A.H.M. Raemaekers, in leven maatschappelijk werkster bij de ENCI en jarenlang lid van ons genootschap. Ter nagedachtenis wordt een ogenblik van stilte in acht genomen.

Van Pater A. J. Munsters uit Stein zijn enkele brokken mergelpuin ontvangen, afkomstig uit de naaste omgeving van de burchtruïne te Stein en met een geringe laag aarde afgedekt, zoals hij schrijft. In deze mergelblokken heeft hij vele graafgangetjes aangetroffen, welke met een leemlaagje bekleed zijn. Het werk van graafwespen? Broeder Virgilius zegt aan

de hand van deze gegevens niet te weten welk insect hier aan de gang is geweest, al heeft hij wel vermoedens. Zonder levend materiaal is determinatie erg moeilijk; toch willen hij en de heer Meijer de brokken nader bestuderen. Hij adviseert in het komende voorjaar de plaats te observeren op de aanwezigheid van levende exemplaren en het resultaat hiervan te melden.

De heer Hensels heeft in het Elsloo-bos hetzelfde verschijnsel in löss aangetroffen met iets grotere gaten en afkomstig van een sachel-bij (*Anthophora acervorum* L.). Dit is een vrij grote bij, die in het vroege voorjaar wel op Longenkruid gezien wordt.

Van de heer Slenter is bericht ontvangen dat hij in Noorbeek wil starten met een cursus „Bijenteelt” bestaande uit 6 theorielessen en 4 practicumlessen. Het cursusgeld bedraagt f 12,50. Belangstellenden kunnen zich bij hem opgeven. Zijn adres is: Terlinden 2, Noorbeek, tel. 04457 - 385.

De heer Hermans brengt naar voren dat de gemeente Meerssen voornemens is om t.b.v. wegverbetering een stuk van het Proosdijpark op te offeren. Een stuk Natuurmonument zal dan weer teloor gaan en daarbij een zeer fraaie honderdjarige beukenboom. De luchtzuiverende werking van zo'n boom staat ongeveer gelijk aan die van 1700 éénjarige zaailingen, voegt hij er nog aan toe.

De voorzitter vraagt hem een gedocumenteerd bezwaarschrift op te stellen, maar daarbij ook een alternatieve mogelijkheid aan te geven. Het Genootschap kan dan voor eventuele doorzending zorg dragen.

De heer Hermans zegt nog met een groepje mensen bezig te zijn met het knotten van wilgen, waarbij van de Gemeente Meerssen veel hulp ondervonden wordt.

Mej. Chambille vraagt naar de mogelijkheid van een excursie naar de botanische tuin te Steyl. De voorzitter zegt dat het bestuur dit wil overwegen; hij stelt daarbij voor om wel te wachten op het gereed komen

van de heemkundetuinen en de inrichting van het ontvangstcentrum.

Met betrekking tot het uitroepen van 1975 tot het „Monumentenjaar”, zegt de voorzitter dat veel monumenten dikwijls in aantrekkelijke natuurgebieden liggen. Voor onze leden ligt een goede taak tot inventarisatie van zulke terreinen (in het Maandblad is hierop reeds gewezen).

De P.T.T. heeft besloten om ter ere van dit „Monumentenjaar” een viertal zomerzegels uit te geven, drie met afbeeldingen van architectonische monumenten en een gewijd aan een natuurmonument, het nationale park „De Hoge Veluwe”. Het verband tussen Natuur en Cultuur wordt daardoor nog eens onderstreept.

De heer Willems merkt op dat onder auspiciën van een organisatie van T.N.O. een landschapsecologisch onderzoek in alle provincies gedaan wordt, echter nog niet in Limburg. Hij acht het zeer gewenst dat een groepje uit het Genootschap zich inzet voor het uitbrengen van een advies aan de P.P.D. (Provinciaal Planologische Dienst) van Limburg.

Na de pauze houdt drs. J. H. Willems zijn lezing over een experimenteel vegetatiekundig onderzoek aan een kalkgrasland in het Gerendal.

Experimenteel vegetatiekundig onderzoek in het Gerendal (Zuid-Limburg)

Samenvatting van een voordracht door J. H. Willems op 9 januari 1975 te Maastricht voor het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Spreker bestudeert reeds enkele jaren, als medewerker van de afd. Vegetatiekunde en Botanische Oecologie van de Rijksuniversiteit te Utrecht, kalkgraslandvegetaties in N.W. Europa. In dit onderzoek worden ook de kalkgraslandvegetaties betrokken die in Zuid-Limburg voorkomen.

In 1970 kon op een door het toenmalige Staatsbosbeheer in Limburg ter beschikking gesteld terrein in

het Gerendal met een experimenteel onderzoek aan deze vegetaties worden begonnen. Het betreffende terrein, voor het grootste deel grasland, was tot op dat tijdstip verpacht aan een landbouwer en diens tengevolge zwaar bemest. Zonder deze bemesting zou het grasland, vooral ten gevolge van de eigenschappen van de bodem, een soortenrijk kalkgrasland zijn met een niet al te hoge bovengrondse primaire productie.

Met deze situatie als uitgangspunt zijn enkele tientallen proefvakken ingericht, waarin enerzijds versterkte verschraling (o.a. plaggen) en anderzijds sterke bemesting werd toegepast. Deze bemesting is gespecificeerd in organische (koemest) en anorganische (N.P.K. in verschillende verhoudingen). Jaarlijks wordt de vegetatieontwikkeling van de proefvlakken uitvoerig bestudeerd en volgens de methodiek van de Frans-Zwitserse School voor vegetatiekunde, beschreven. Veel aandacht wordt ook besteed aan de ontwikkeling van de mosvegetatie. Zo werden in het eerste jaar na het plaggen op 10 geplagde proefvakken met een gezamenlijk oppervlak van 22,5 m², bijna 30 verschillende mossoorten gevonden.

In 1973 werd van een aantal proefvakken de bovengrondse primaire productie per soort bepaald. Hierdoor werd meer inzicht verkregen in de onderlinge concurrentie van de diverse soorten. De proefvakken met N.P.K.-bemesting hadden de grootste opbrengst, variërend van 4,5 - 8 ton per hectare; echter het aantal soorten op deze proefvakken was binnen 4 jaar gedaald tot ongeveer een kwart van het aantal, dat op de niet met anorganische meststof bemeste proefvakken werd gevonden. Het maakte hierbij geen verschil of de proefvakken indertijd al of niet geplagd waren.

Omdat de in april geplagde proefvakken reeds na enkele maanden voor ongeveer 75% met planten waren begroeid, werd verondersteld, dat in de bodem aanwezig zaad in grote hoeveelheid was gekiemd. Daarom werd in 1974 een aantal bodemmonsters

onderzocht op de aanwezigheid van zaad. Er bleek uit kiemingsproeven, dat in deze monsters zeer veel zaad aanwezig was, ook van soorten, die op het terrein zelf niet groeiden. Zo bleek *Betula pendula* (Ruwe Berk) de meest voorkomende kiemplant te zijn, die uit de bodemmonsters opgroeide. Deze soort komt op het terrein niet voor en is indertijd ook niet op de geplagde proefvakken aangetroffen.

Gedurende de afgelopen jaren is het terrein uitvoerig bodemkundig onderzocht en worden er permanent microklimatologische waarnemingen gedaan. Het beheer bestaat in het jaarlijks in het najaar maaien en het naar elders afvoeren van het maaisel. In 1974 is een begin gemaakt met het door schapen laten begrazen van een deel van het terrein.

Met de bevindingen verkregen uit deze langlopende experimenten kan meer inzicht worden verkregen in de relatie van de vegetatie met de verschillende milieufactoren en in de betrekkingen tussen de plantensoorten onderling. Hieruit kunnen conclusies worden getrokken ten aanzien van het beheer van kalkgraslandvegetaties in het bijzonder en ten dele ook ten aanzien van andere vegetatietypen. Ook in verband met het veilig stellen van terreinen door aankoop of anderszins kunnen dergelijke bevindingen van belang zijn. Immers vele actueel waardevolle terreinen zijn reeds in handen van natuurbeschermingsorganisaties, maar ter aanvulling of afronding van bestaande beschermde gebieden is de aankoop van potentieel waardevolle terreinen belangrijk. Aan de hand van soorten met bepaalde indicatorische waarde kan iets met zekerheid worden gezegd over de potentiële botanische rijkdom. Tenslotte is het doel van bovengenoemde experimenten ook het toetsen van oecologische hypothesen, zoals die in de literatuur (door o.a. Odum, Margalef en van Leeuwen) zijn gelanceerd.

J.H.W.

Van de gelegenheid tot het stellen van vragen aan de spreker wordt druk gebruik gemaakt.

Op een vraag van Broeder Thomas Moore waarom het kalkgrasland beweid moet worden met schapen en of het eenvoudiger afbranden niet hetzelfde effect zou hebben, zegt de heer Willems dat botanisch gezien beweiden sterk te verkiezen is.

De heer van Mourik vraagt of de kwaliteit van het hooi van de proefstukken onderling vergelijkbaar is. Dit blijkt nog niet gebeurd, al staat het wel op het programma.

Op een vraag waarom geen runderen voor de begrazing worden ingezet is het antwoord dat schapen minder selectief te werk gaan.

De heer van Mourik is van mening dat begrazing beter is dan maaien, daar in het laatste geval het maaivlak te lang geel blijft, vooral in een droge periode.

Aan het slot dankt de voorzitter de heer Willems voor zijn helder betoog en wenst hem succes bij de voortzetting van het wetenschappelijk werk aldaar. Ook wil hij in zijn dankwoord de overige aanwezigen betrekken die mede door hun mededelingen en vragen de vergadering tot een geslaagde avond hebben doen zijn.

te Venlo op 22 januari 1975

Deze eerste bijeenkomst in het jaar 1975, was voor de aanwezigen een mijlpaal in de geschiedenis van de „Vrienden der Natuur” uit Venlo.

Vanaf 1 januari werd immers de Natuurhistorische Vereniging „Vrienden der Natuur” opgenomen in het Genootschap, een samengaan dat naar wij hopen in beider belang zal zijn.

Ter gelegenheid van deze gebeurtenis waren de heer Dr. P. van Nieuwenhoven en de heer J. Heerkens Thijssse naar Venlo gekomen. Eerstgenoemde memoreerde dat reeds in het jaar 1952 pogingen werden gedaan om tot een samenwerking te komen, doch het heeft 20 jaar moeten duren eer dit werkelijkheid mocht worden.

Dr. van Nieuwenhoven – als Voorzitter van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg – ver-

trouwde erop, dat gezien de jarenlange vriendschappelijke banden die er hebben bestaan met het Genootschap, het opnemen van de „Vrienden der Natuur” uit Venlo in het Genootschap een goede vooruitgang zal betekenen.

Leden en belangstellenden waren bijeen gekomen om te luisteren naar Dhr. H. de Bruyn uit Venlo, die met zijn vrouw een reis heeft gemaakt naar de Coto Donana, een oorspronkelijk natuurgebied in de delta van de Guadalquivir (Spanje). De aankoop van dit gebied was tegelijkertijd een aanleiding geweest tot de oprichting van het Wereldnatuurfonds.

Het reservaat heeft een totale oppervlakte van ± 27.000 ha., waarvan er 12.000 zijn beschermd.

Er zijn drie onderling duidelijk verschillende biotopen:

- a - een uitgestrekt duinenlandschap in het zuiden als natuurlijke buffer tegen de golven van de Atlantische Oceaan.

- b - een vlak terrein met laag, ten dele ondoordringbaar struikgewas, de „garxique”

- c - de „marismas”, een uitgestrekt moeras en slikgebied aan de oevers van de Guadalquivir.

Het tweede reservaat dat werd besproken bevatte het brongebied van de Guadalquivir, luisterend naar de klinkende naam Coto Nacional Cazorla y Segura. De aanwezigen zagen de beelden van een bergachtig terrein met steile afgronden, aan de N.W.zijde van een groot stuwmeer.

De lezing van Dhr. de Bruyn gaf de aanwezigen een goede indruk van deze mooie gebieden, terwijl aan het einde nog een bezoek werd gebracht aan de steden Sevilla, Cordoba en Granada met hun onmiskenbare Moorse invloeden.

te Heerlen op 4 februari 1975

In enkele sober gekozen woorden werd het overlijden van dr. Bruna herdacht. Bruna heeft voor het Genootschap talrijke avonden verzorgd met korte voordrachten verlicht met dia's.

Vervolgens kwam deze zonderlinge winter ter sprake met zijn abnormale hoge temperaturen, waardoor veel voorjaarsbloemen zeer vroeg in bloei kwamen, zoals Maarts Viooltje omstreeks Nieuwjaar (normaal te Heerlen de eerste exemplaren op 25 februari), Maagdepalm, Sneeuwkllokje, Hazelaar, Klein Hoefblad, Prunussoorten, Stinkend Nieskruid, Wrangwortel, Sleutelbloem. Ook een aantal soorten die normaal tot in de herfst bloeien zoals: Ossetong, Bereklauw, Fluitekruid, Grote Klis, Zuurbes. In de tuin *Kerria japonica*, een roosachtige. Op 2 januari hoorde dr. Dijkstra een Zanglijster volop zingen.

Daarna deelde de heer Bronneberg mee dat bij hem thuis een Torenvalk tegen een ruit gevlogen was. Daar achter die ruit een vitrine staat met schelpen vroeg hij zich af of de vogel een van die schelpen misschien aangezien had voor een prooi. Algemeen was men van oordeel dat dat waarschijnlijk niet het geval geweest zou zijn. Vogels vliegen vaak tegen ruiten, soms omdat ze deze niet zien, waarbij jonge merels, ook al is hun vlucht slechts 2 meter, hun nek breken. Oude vogels vaak als gevolg van een schrikreactie of doordat ze door soortgenoten achtervolgd worden. Opmerkelijk is daarbij dat oude merels, ook al is hun snelheid veel groter, er vrijwel ongedeerd afkomen.

Tenslotte kreeg drs. Geertsema het woord over zijn voordracht over Noorwegen en Lapland. Noorwegen heeft langs de kust een atlantisch klimaat met plantensoorten die bij ons ook wel kunnen voorkomen. Ook treft men bij de fjorden enige zoutplanten aan en tevens is er een weide-vegetatie. Achter dit kunstgebied is er een streek met naaldbomen, arm aan soorten, met *Vaccinum*-, *Pirola*- en enkele orchideeënsoorten, verder nog *Cornus suecica* en *Linnaea borealis*. Verder naar het noorden komen meer berken en varens voor. Nog meer noordelijk de toendra's met *Betula nana*, Labiaten, Wilgen-, *Viola*-, *Epilobium*-, *Carex*-, *Campanula*-, *Eriophorum*- en *Rubus*-soorten. Oostelijk en ook in Lapland is een merengebied, waar men veel planten kan aantreffen die

ook in West-Europa te vinden zijn. Veel soorten uit dit arctische gebied komen ook in N. Amerika en Azië voor, doch tevens ook in West-Europa, maar dan op de bergtoppen.

te Maastricht op 6 februari 1975

Voorzitter Dr. P. J. van Nieuwenhoven, tot ieders genoegen weer genezen van een langdurige ziekte, heet de talrijke aanwezigen hartelijk welkom, speciaal de spreker van de avond, Ir. J. Vallen uit Roermond, die een inleiding zal houden met als titel „Een visie op de toekomst van de St. Pietersberg, het Jekerdal en de Kannerberg.”

Dan vestigt hij de aandacht op het nieuwe omslag van het maandblad met het provincie-kaartje, waarop een zestal kringen ingetekend, voorstellende de wensdroom van het Genootschap tot het vormen van afdelingen in de diverse regio's. Tot voor kort kende alleen Heerlen zo'n afdeling die goed functioneert. Sinds 1 januari is nu Noord-Limburg ook vertegenwoordigd door het toetreden van de bloeiende vereniging „Vrienden der Natuur” te Venlo. Het wachten is thans nog op de stappen van de groeperingen in Echt en Weert, maar ook in Maastricht. Tot zijn genoegen heeft hij zojuist van de heer Hensels vernomen, dat als Roermond als zelfstandige afdeling zal starten, een vaste lokaliteit voor de maandelijkse bijeenkomsten al is gevonden.

Als prettige mededeling vermeldt de voorzitter de onlangs toegekende subsidie van f 10.000,— uit het Anjerfonds Limburg voor restauratie en opnieuw inbinden van oude boekwerken, die in de afgelopen jaren door genootschapsleden aan de bibliotheek van het museum geschonken zijn.

De heer ter Horst vraagt aandacht voor het laatste biotoop van de Muurhagedis in Nederland, gelegen in de Bossche Fronten te Maastricht. Dit wordt ernstig bedreigd door inderdaad hoog noodzakelijke restauratiewerken, die onlangs in dit gebied zijn begonnen. Men zie elders in dit nummer.

Na de pauze komt ir. Vallen aan het woord. Naar aanleiding van de uiteenzetting van de heer Ter Horst over de muurhagedissen op het terrein van de Hoge Fronten begint spreker met te zeggen, dat in de planologie de aandacht voor details helaas op de achtergrond is geraakt. Een landschap is echter eerst te beschouwen als een echte leefruimte wanneer niet alleen de hoofdstructuur maar ook de samenstellende elementen van klein tot groot een totaliteit vormen. Als we ons afvragen wat eigenlijk onder landschap wordt verstaan, dan kan dit als volgt worden samengevat: een gebied dat ontstaan is als gevolg van een karakteristiek samenspel van een groot aantal factoren zoals geo- en biofactoren, maar ook van alles wat door de mens gemaakt is, zoals bebouwing en ontsluiting. Al deze factoren tesamen met de klimatologische omstandigheden bepalen het landschap en dat geldt zowel voor het bebouwde als het onbebouwde landschap.

Bij behoud van het landschap moeten we ons wel goed realiseren, dat alles groeit; een statisch landschap is ondenkbaar. Een goed beheer is nodig. In vroegere tijden waren de machines aangepast aan de mens; thans is dat omgekeerd.

Aan de hand van kaarten en een aantal kleuren-dia's zet spreker uiteen hoe volgens de plannen de naaste omgeving van Maastricht er zal uitzien als de afgraving van de St. Pietersberg ten behoeve van de cement-industrie ten einde loopt, in 1991. Het concept-bestemmingsplan ziet er acceptabel uit, maar de heer Ter Horst is toch bevreesd voor afwijkingen in minder gunstige zin.

De heer Vallen zegt hierop, dat niets erop wijst, dat van het oorspronkelijke plan zal worden afgeweken, onbelangrijke kleine wijzigingen daargelaten. Verschillende disciplines hebben meegewerkt bij het opstellen; ook stedenbouwkundige aspecten zijn aan de orde geweest.

De heer ter Horst vraagt ook wat te doen als België andere plannen heeft met zijn deel aan de St. Pietersberg. Daar valt dan inderdaad weinig aan te doen,

aldus de heer Vallen, maar hij verwacht toch wel, dat de Belgisch-Nederlandse samenwerking in dit gebied van dien aard zal zijn, dat het uiteindelijke resultaat wel zal meevallen.

Op de vraag van de heer van Kleef of de wegen naar het Jekerdal, zoals deze op de kaart geprojecteerd staan, alle verwezenlijkt gaan worden, zegt de heer Vallen, dat dit niet het definitieve bestemmingsplan is; hij verwacht dat er minder wegen aangelegd worden dan enige jaren geleden was voorzien. Ook de villabouw bij de kerk op de St. Pieter-Boven is geschrapt uit het oorspronkelijke plan.

De heer Gijtenbeek merkt op, dat het eindplan bij de Enci geheel vast ligt. De omgeving hiervan blijft zoals hij thans is. Hij voegt er nog aan toe dat de Enci al bezig is met de afwerking van de wand van het afgebouwde gedeelte der groeve. Verheugend is het te constateren, dat de plantengroei op zulke stukken zich zo snel en spontaan herstelt. Het streven van de Enci is er telkens op gericht om tot een zo snel mogelijke afwerking te komen als er weer een gedeelte ontgonnen is.

Op een vraag van de heer Grégoire wat er met het Encibos gaat gebeuren, zegt de heer Gijtenbeek, dat in 1938/39 een stuk van 17 ha. aan de rand van de St. Pietersberg bestemd werd als stortgronden. Toen dit gereed was, zijn daarop bomen geplant, die zich tot het thans bestaande bos ontwikkeld hebben. De helft van dit bos zal weer worden afgegraven ten behoeve van de mergelwinning. De dan ontstane steilwanden zullen worden beplant, maar ook gedeeltelijk aan de natuur overgelaten, zoals in de vorige eeuw is geschied bij de aanleg van het kanaal van Maastricht naar Luik.

Gevraagd naar de plannen voor reconstructie van het Stadspark, zegt de heer Vallen, dat zoals het plan thans is, de vijvers bij de poort Waarachtig niet verbonden zullen worden en de Poort ook zal blijven bestaan.

Aan het slot dankt de voorzitter de heer Vallen voor

zijn duidelijke en deskundige uiteenzetting over een onderwerp, dat alle aanwezigen ten zeerste ter harte gaat. Door de vele vragen tijdens de discussie hebben zij daar ook wel van doen blijken.

te Venlo op 26 februari 1975

Uit de aanwezigheid van ca. 100 leden en belangstellenden op de bijeenkomst dd. 26 februari j.l. in het Goltziusmuseum te Venlo, bleek de grote belangstelling voor het leven der vogels.

Na opening door de voorzitter verleende deze eerst het woord aan Dhr. A. H. J. Faassen, voorzitter van het Wereldnatuurfonds (Limburg) die met enkele woorden de actie „Vogel vrij” van het Wereldnatuurfonds en de World Wildlife Rangers uiteenzette. Dhr. Paul Spreeuwenberg uit Weert was naar Venlo gekomen om de leden van de Vrienden der Natuur te informeren over de vogeltrek, een geheimzinnig gebeuren omringd door allerlei tot dusver onopgehelderde mysteries.

Niet alleen de vogeltrek werd besproken, ook het ringen der vogels en de resultaten hiervan kregen de aandacht.

Uit de vragen die werden gesteld bleek weer eens dat voor dit onderwerp veel belangstelling bestaat.

BOEKBESPREKING

Landwehr, J. „*Atlas van de Nederlandse Bladmossen*”. Aanvullingen bij de eerste druk.

Uitg. Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging nr. 15, Amsterdam 1974.

Prijs voor leden: f 8,50; niet-leden f 10,—.

De uit 57 bladzijden bestaande aanvulling bestaat in hoofdzaak uit habitus- en detailtekeningen van een twintigtal Nederlandse bladmossen; de tekst bevat aanvullende gegevens over soorten die in de 1e druk vermeld zijn, gegevens over nieuwe soorten en nieuw verschenen literatuur over Nederlandse Bladmossen.

Deze kleine uitgave is uiteraard alleen bestemd voor hen die de Mossenatlas van dezelfde auteur (1e druk 1966) reeds in hun bezit hebben.

H. H.

Haafte, van J. L., *Zeehonden langs de Nederlandse kust*.

Uitg. Wetenschappelijke mededelingen van de K.N.N.V. nr. 101, 1974.

Prijs voor leden: f 3,95; niet-leden f 4,70.

Het gaat slecht met de Nederlandse zeehonden. Dit gedegen boekje laat zien waar de oorzaken liggen, want het is niet alleen het hoge residue aan kwik dat hun aantal heeft verminderd van 2700 in 1933 tot ± 500 in 1973 in de Waddenzee. Ook andere residue's met name van D.D.T., D.D.E., P.C.B.'s, Seleen en andere giftige stoffen spelen een rol naast stookolie, verontrusting (vliegtuigen, boringen) en zelfs een toename van het aantal parasieten.

Naast deze onrustbarende teruggang bespreekt de schrijver die al in 1959 over zeehonden publiceerde de verspreiding, leefwijze en andere bijzonderheden van de drie nederlandse robbensoorten.

H. H.

Hoon, de J. „*De theorie en de praktijk bij de Ruimtelijke Ordening en Planologie*”, Heerlen 1974.

Prijs f 2,50 incl. portokosten.

De laatste zin van deze 10 pagina's tellende brochure „De Ruimtelijke Ordening en Planologie in de toekomst: wij zijn niet optimistisch”, toont duidelijk de strekking aan van deze uitgave van het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie te Heerlen, waarin de schrijfster de balans opmaakt van het streven van de I.V.N.-afd. Heerlen voor het Natuur- en Landschapsbehoud in de Oostelijke Mijnstreek.

Overdrukken zijn mogelijk nog verkrijgbaar bij het secretariaat van bovengenoemd Instituut, Schaesbergerweg 2, Heerlen.

H. H.

AANKONDIGING

In Reeks XXV van de „Publicaties van het Natuurhistorisch Genootschap” zal een korte mededeling worden opgenomen over:

„*Aneuris avenius* (Dufour) 1833,

een nieuwe wants voor de Nederlandse fauna,” door B. Aukema. De uitgave van deze Reeks is in de loop van 1975 te verwachten.